

Kinderopvang voor iedereen

Samen aan de slag

Module Toegankelijkheid

Totale duur van de module: 2u

1. INHOUD

Hoe komt het dat ouders die nood hebben aan opvang de weg ernaar toe niet vinden? Of de indruk krijgen dat opvang niets voor hen is? Zichtbare en onzichtbare drempels in het opvangaanbod kunnen de toegankelijkheid voor gezinnen belemmeren.

Om echt open te staan voor elke ouder en elk kind, moet men actief op zoek gaan welk toegankelijkheidsbeleid nodig is binnen de eigen context.

Naast inspanningen rond een pro-actief opnamebeleid en het verlagen van de drempels 'aan de voordeur', is ook aandacht nodig voor het wegwerken van de drempels in de werking zelf.

Ervaring in heel wat projecten toont aan dat samenwerken rond toegankelijkheid loont, zowel voor de opvangvoorzieningen als voor de ouders. Deze module biedt een kader om samen in het netwerk stil te staan bij de verschillende aspecten van toegankelijkheid: op welke manier wordt het opvangaanbod in de gemeente bekend gemaakt? Is de informatie over het opvangaanbod begrijpbaar voor iedereen? Zijn er in de stad, gemeente of regio opvanglocaties met een aanbod aan opvang op vroege of late uren, nacht- of weekendopvang? Zijn er opvanglocaties met een aanbod aan tijdelijke kortdurende opvang of onregelmatige opvang.

Is het opvangaanbod bereikbaar voor iedereen, vb. met het openbaar vervoer? Is het betaalbaar, ook voor kwetsbare gezinnen? Hoe gaan voorzieningen om met de grote diversiteit aan gezinnen in de kinderopvang?

In de vragenlijst toegankelijkheid kinderopvang vind je deze en veel meer vragen terug, die uitnodigen tot reflectie en bespreking. Samen kunnen de partners acties voorbereiden.

TIP: Samenwerken met toeleiders is één van de belangrijke hefboomen om de toegankelijkheid te versterken. Als je al beslist hebt dat jullie daar vooral willen op inzetten, raden we aan om de module 'samenwerken met toeleiders' te gebruiken.

2. DOELSTELLINGEN

- De deelnemers kunnen omschrijven wat 'toegankelijke kinderopvang' voor hen betekent
- De deelnemers begrijpen welke moeilijkheden ouders ondervinden in het zoeken naar de kinderopvang
- De deelnemers kunnen drempels voor toegankelijke kinderopvang benoemen
- De deelnemers kunnen benoemen aan welke drempels zij vandaag al tegemoet komen als kinderopvang
- De deelnemers kunnen benoemen aan welke drempels zij vandaag al tegemoet komen als samenwerkingsverband
- De deelnemers kunnen in kaart brengen welke aspecten nog onvoldoende aan bod komen om een toegankelijke kinderopvang te verwezenlijken
- De deelnemers kunnen benoemen hoe het samenwerkingsverband hierin ondersteunend kan zijn
- De deelnemers formuleren concrete acties om in de toekomst te werken aan een toegankelijke kinderopvang

3. OVERZICHT VERLOOP

Fase	Groepsverdeling	Activiteit	Materiaal
1 10 min	Plenair	<ul style="list-style-type: none">• Inleiding : overzicht verloop van de module• in herinnering brengen van het resultaat van de omgevingsanalyse	Powerpoint dia 1-3
2 20 min	Plenair	<ul style="list-style-type: none">• Bekijken DVD-fragment• Nabespreking op basis van reflectievragen	<ul style="list-style-type: none">• Powerpoint dia 4• DVD Child care stories
3 40 min	Plenair	Analyseren en inventariseren van drempels in de toegankelijkheid van de opvang	<ul style="list-style-type: none">• Powerpoint dia 5-10• Flipchart• 'Vragenlijst toegankelijkheid kinderopvang'
PAUZE 5 min			
4 45 min	Per twee	Brainstorm rond mogelijke acties om drempels aan te pakken	Powerpoint dia 11

4. UITWERKING

Fase 1
10 min
-
PPT
dia 1-3

Inleiding

- Geef de deelnemers mee wat er op de agenda staat. Vertel dat er één of meerdere vergaderingen gesproken zal worden over de sociale functie van kinderopvang en licht toe hoe dit in zijn werk gaat. (gebruik van verschillende modules en verloop).
- Geef een korte inleiding rond de inhoud van de module
- Licht de omgevingsanalyse voor de eigen regio toe. Raadpleeg daarvoor de gegevens die je verzamelde in de module 'omgevingsanalyse'.
 - Welke kansengroepen zijn er binnen de stad, gemeente of de regio?
 - Welke bevolkingsgroepen maken nu gebruik van de kinderopvang in de stad, de gemeente of de regio?
 - Welke groepen zijn weinig of niet vertegenwoordigd?

Fase 2
20 min
-
PPT
dia 4

Beleving van ouders

Om voeling te krijgen met de bestaande drempels start je met stil te staan bij de beleving van ouders.

Filmfragment DVD Child Care Stories: hoofdstuk 2 van de DVD en/of uit de Extra's : Antero, Ayda, Lisete en Tatiana

Antero:

- bekendmakings- en inschrijvingsbeleid, in het bijzonder de impact van onthaal en
- administratie op de toegankelijkheid
- partner in de opvoeding

Ayda:

- bekendmakings- en inschrijvingsbeleid, in het bijzonder de impact van wachtlijsten
- dialoog met ouders

Lisete:

- bekendmakings- en inschrijvingsbeleid, in het bijzonder de impact van wachtlijsten
- flexibiliteit, in het bijzonder vroege en late opvang
- partner in de opvoeding

Tatiana:

- bekendmakings- en inschrijvingsbeleid, in het bijzonder reden opvang

Bespreking - reflectievragen

- Wat zijn de eerste reacties na het zien van de film?
- Wat zijn de mogelijke gevolgen van een slechte toegankelijkheid van de kinderopvang voor kansengroepen?

TIP: als je meer tijd hebt, kan je ook nog gebruik maken van andere methodieken (zie punt 5 Werkinstrumenten)

Fase 3
40 min

PPT
dia 5-10

Opsporen van drempels

Doel: samen de drempels opsporen die binnen jouw stad/gemeente aanwezig zijn voor sommige doelgroepen.

- Leid de bespreking aan de hand van de 'Vragenlijst toegankelijkheid kinderopvang' (bijlage 1)
- Zet de conclusies per item op een flap: is het opvangaanbod bekend, begrijpbaar, beschikbaar, bereikbaar, betaalbaar, betrouwbaar en bruikbaar ?

TIP: vraag aan de deelnemers om ter voorbereiding het instrument 'drempellijst voor organisatoren kinderopvang' al eens te bekijken en in te vullen : <https://www.kindengezin.be/img/drempels-doelgroepen.pdf>

Fase 4
45 min

PPT
dia 11

Aanpakken van drempels

- Welke drempels pakken we eerst aan ? - Brainstorming per twee
- Hoe pakken we dit gezamenlijk aan ? - Brainstorming per twee
 - Terugkoppeling naar de volledige groep en verdere bespreking in de volledige groep
- Uitwerking actie(s)
- Afspraken over evaluatie en opvolging
 - Formuleer je gezamenlijke acties in de collectieve actiefiche.

TIP: nodig voor deze module een ervaringsdeskundige in de kansarmoede uit. Je kan hiervoor beroep doen op:

- de armoedevereniging die actief is in jouw regio: <http://www.netwerktegenarmoede.be/onze-verenigingen/lijst-verenigingen>
- een gezinsondersteuner van Kind en Gezin: neem contact op met het regioteam van Kind en Gezin in jouw gemeente

5. WERKINSTRUMENTEN

- DVD Childcare stories : bestellen via e-mail bij KO.Secretariaat@kindengezin.be
- Powerpoint 'Toegankelijkheid'
- Andere methodieken. Om te weten waar je ze kan verkrijgen: Zie <https://www.kindengezin.be/kinderopvang/sector-babys-en-peuters/diversiteit-en-toegankelijkheid/sociale-bibliotheek/>
 - Vragenlijst toegankelijkheid voor bespreking drempels in het kader van lokale samenwerking
 - Drempellijst voor organisatoren kinderopvang
 - Eventueel aanvullend:
 - » DVD 1 op 10 : <http://ww6.1op10.be/>
 - » Stap-voor-stap spel: te ontlenen bij de Provinciale Afdeling van K&G

6. MEER WETEN

- Sociale bibliotheek Kind en Gezin: <http://www.kindengezin.be/kinderopvang/sector-babys-en-peuters/diversiteit-en-toegankelijkheid/sociale-bibliotheek/>
- Informatie van Kind en Gezin over voorrangsgroepen, diversiteit en voorrangsbepaling: <https://www.kindengezin.be/img/voorrangsgroepen.pdf>
- Ecce ama, childcare learning network. (2009-2014), Kinderopvang met sociale functie: een plaats waar kinderen, ouders, medewerkers en buurt elkaar ontmoeten. SWP Amsterdam
- <https://vbjk.be/nl/publicaties/kinderopvang-met-sociale-functie>

Bijlage 1

Vragenlijst toegankelijkheid Kinderopvang Voor bespreking in het kader van lokale samenwerking

De sociale functie van kinderopvang houdt in dat:

- kinderopvanglocaties **toegankelijk** zijn voor een zo breed mogelijke doelgroep ouders;
- een **buurtgericht sociaal netwerk** tot stand kan komen;
- de opvanglocatie een **ontmoetingsplaats** is voor alle ouders, met respect voor diversiteit tussen ouders en tussen kinderen;
- de **maatschappelijke participatie** van gezinnen die gebruik maken van de opvang ondersteund wordt.

Als leidraad geven we een lijst met onderwerpen en vragen die binnen de plaatselijke context relevant kunnen zijn. Deze lijst helpt om een zicht te krijgen op de drempels die binnen de opvanglocaties in je stad/gemeente aanwezig zijn voor sommige doelgroepen. Wanneer de drempels gekend zijn, kan voor elke drempel bekeken worden of het mogelijk is om drempelverlagend te werken en of dit prioritair moet aangepakt worden.

Op die manier kunnen de vragen en onderwerpen richtinggevend zijn voor het sociaal beleid van de opvanglocaties en voor de lokale samenwerking tussen organisatoren van kinderopvang en tussen kinderopvang en gezinsondersteunende organisaties.

De lijst die hier voorligt, is gebaseerd op de drempellijst voor organisatoren van kinderopvang. Ze is aangepast om de toegankelijkheid van het geheel van opvanglocaties in een stad of gemeente binnen de lokale samenwerking te bekijken. Het doel is om samen na te denken over het wegwerken van drempels voor de kinderopvang in de regio.

De vragen zijn ingedeeld op basis van de verschillende aspecten van toegankelijkheid: is het opvangaanbod bekend, begrijpbaar, beschikbaar, bereikbaar, betaalbaar, betrouwbaar en bruikbaar? (de 7 B's)

Is het opvangaanbod bekend? Is de informatie begrijpbaar?

Om een diversiteit aan gezinnen te bereiken, is er nood aan een diversiteit aan informatie en informatiekkanalen. In deze digitale wereld neigen we nogal snel naar de computer, maar daarmee sluiten we meteen een aantal groepen uit. Ook de inhoud van de informatie vraagt de nodige aandacht zodat die begrijpelijk is voor iedereen.

Een lokaal systeem om opvangvragen te coördineren is vaak digitaal en dus niet voor iedereen eenvoudig te gebruiken. Diverse gezinnen kunnen hulp nodig hebben bij het inschrijven in zo'n systeem. Samenwerken met toeleiders is hierbij een belangrijk aandachtspunt. Ook organisatoren van kinderopvang kunnen deze ondersteuning bieden.

- Op welke manier **maken** de verschillende opvanglocaties in de gemeente of regio hun **aanbod bekend**?
Op welke manier maakt het Lokaal Overleg Kinderopvang of het lokaal bestuur het opvangaanbod bekend? (folder, gemeentebblad, internet, andere, eenmalige bekendmaking, herhaalde bekendmaking...)
- Heeft de stad of gemeente een **systeem om opvangvragen te coördineren (lokaal loket)**. Is dit systeem **laagdrempelig en makkelijk bereikbaar**?

Is het opvangaanbod beschikbaar?

De opnameprocedure kan een drempel zijn voor diverse groepen. Er is aandacht nodig voor de begrijpbaarheid (vaak is de procedure een ingewikkeld kluwen van regels en afspraken) en voor de gevolgen op de toegang tot de kinderopvang. Het werken met wachtlijsten, voorrang voor wie eerst de opvangvraag stelt en andere veel voorkomende afspraken zijn (onbewuste) selectiemechanismen waardoor bepaalde groepen uitgesloten worden.

Op trap 2 (opvang met inkomenstarief) en trap 3 (opvang met plussubsidie) werken opvanglocaties sinds 2009 met voorrangsgroepen, waardoor er al heel wat geëvolueerd is in de sector. Toch blijft het een aandachtspunt om al van bij de inschrijving open te staan voor een diversiteit aan gezinnen en de opnameprocedure te screenen op drempels voor kwetsbare groepen. Zij zoeken vaak pas laat een opvangplaats en hebben soms op korte termijn opvang nodig.

- Zijn er in de stad, gemeente of regio opvanglocaties met een aanbod aan **opvang op vroege of late uren, nacht- of weekendopvang**?
Zijn er opvanglocaties met een aanbod aan **tijdelijke kortdurende opvang of onregelmatige opvang (deeltijdse opvang)**?
Zijn er opvanglocaties met een aanbod aan **dringende opvang** (bv. een ouder die plots werk vindt)?

Is er voldoende aanbod van deze types opvang?

Zijn er bij de opvanglocaties die dit specifieke aanbod hebben, drempels voor sommige doelgroepen aanwezig?

- Is het aanbod **voldoende bekend** bij diegenen die er mogelijk behoefte aan hebben en bij **toeleiders**?
- Staat men open voor **onregelmatige of variabele opvangplannen**?
- Hoe gaat men om met het opstellen van het **opvangplan** (bij de opvang met inkomenstarief of met de plussubsidie)? Onder welke voorwaarden kan dit gewijzigd worden? Hoeveel **respijtdagen** worden er gegeven?
- Wat zijn de **opnameprocedures** van de opvanglocaties in de stad, gemeente of regio? Op welke manier worden ze **gecommuniceerd** naar ouders en mogelijke toeleiders?
- Zijn er binnen de stad, gemeente of regio opvanglocaties die **plaatsen voorbehouden** voor specifieke doelgroepen?
- Gebruiken opvanglocaties **eigen voorrangregels**? Welke? Vormen die een drempel voor bepaalde doelgroepen?
- Zijn er in de stad, gemeente of regio opvanglocaties die **actief werven naar kansengroepen** en er hun opnamebeleid op afstemmen? Bestaat er **een centrale/ gedeelde actieve wervingsstrategie** naar kansengroepen over de verschillende opvanglocaties heen?
- Heeft de stad of gemeente **een systeem om opvangplaatsen op gecoördineerde manier toe te wijzen**? Op welke manier ondersteunt het systeem de toeleiding naar de kinderopvang van specifieke doelgroepen?

Is het opvangaanbod bereikbaar?

Als we uitgaan van de gemiddelde Vlaamse tweeverdieners, hoeven we niet veel stil te staan bij de bereikbaarheid van de kinderopvang. Heel wat gezinnen hebben een auto of een aangepaste fiets. In dit geval is voornamelijk de mogelijkheid om te parkeren een grote zorg.

Voor kwetsbare gezinnen is het niet evident om zelf over vervoersmiddelen te beschikken. Afhankelijk van de ligging en de bereikbaarheid van de opvanglocaties, is er nood aan bijkomende inspanningen om toegankelijk te zijn voor alle gezinnen.

- Is er **voldoende opvang in de buurt van waar kansengroepen** wonen? Is er een goede spreiding binnen de stad, gemeente of regio?
- Zijn de opvanglocaties **vlot bereikbaar met het openbaar vervoer**? Kunnen hierover afspraken gemaakt worden binnen de stad, gemeente of regio of naar oplossingen worden gezocht?
- Is er voor toeleiders **informatie over hoe de opvang kan bereikt worden** (kaartje, ...)?
- Zijn de **bereikbaarheidsuren** van de opvanglocaties voldoende voor opvangzoekende ouders én toeleiders?
- Is de opvanglocatie **fysiek toegankelijk** voor alle gezinnen, ook voor kinderen met specifieke zorgen?

Is het opvangaanbod betaalbaar?

In de opvanglocaties met inkomenstarief, is de opvangprijs afhankelijk van het inkomen. Voor kwetsbare gezinnen is dit meer haalbaar dan een vrije prijs. De toegankelijkheid van opvanglocaties met vrije prijs is voor deze gezinnen soms klein. Toch kunnen deze opvanglocaties inspanningen doen om hun toegankelijkheid te verhogen: de waarborg, de bijkomende kosten en de flexibele houding over financiële aspecten.

Ook bij opvang met inkomenstarief kunnen er drempels zijn qua de betaalbaarheid, zoals de extra kosten, de wijze en het moment van betaling.

- Wat is de **verhouding** tussen de opvanglocaties die **met inkomenstarief** werken met de voorrangsregels ("trap 2 en 3") en opvanglocaties die werken met **een vrije prijs** ("trap 0 en 1")?
- **Op welke manier betalen ouders** voor de opvang (contant, overschrijving, permanente opdracht, variabel, ...) en **wanneer** betalen ouders (dagelijks, maandelijks, variabel, ...)?
- Vragen voorzieningen een **waarborg**? Wat is het beleid rond **bijkomende kosten**?
- Werken de voorzieningen die met inkomenstarief met een **boetesysteem** wanneer de respitdagen op zijn en er een onrechtmatige afwezigheid is?
- Wat is binnen de stad, gemeente of regio mogelijk aan **afspraken omtrent opvangprijs**? Is er **samenwerking tussen kinderopvang en OCMW** over het individueel verminderd tarief?

Is het opvangaanbod bruikbaar? Is het betrouwbaar?

Aandacht voor kansengroepen vóór de deur is belangrijk. Eens deze gezinnen de weg gevonden hebben naar de kinderopvang staat de voorziening voor de uitdaging om deze gezinnen te verwelkomen en ervoor te zorgen dat ze de kinderopvang niet even snel terug verlaten. Culturele verschillen (zowel tussen nationaliteiten als binnen een nationaliteit) kunnen ervoor zorgen dat gezinnen zich niet herkennen in de werking, afgeschrikt worden of zich niet welkom voelen. Dit kan gaan over fundamentele verschillen (rol van de man/vrouw, geloofsovertuiging, enz) of over wat op het eerste zicht details lijken (een blik, een uitspraak, een moeilijk moment, ...).

We willen niet dat er een 'draaideureffect' ontstaat in de kinderopvang. De aandacht voor de wensen, vragen en bezorgdheden van de diverse gezinnen in de opvang is dus minstens even belangrijk als de toegankelijkheid tot aan de deur.

De ouders spelen een zeer grote rol: als zij zich goed voelen in de opvanglocatie, stralen ze dit ook uit naar hun kind. Ook de relatie met de kinderbegeleiders is belangrijk. Hun houding, communicatiestijl en openheid zijn cruciale elementen om gezinnen te verwelkomen en zich goed te laten voelen in de opvang.

Omgaan met diversiteit is geen evidentie. Het vraagt heel wat specifieke competenties, waarvan de mogelijkheid tot zelfreflectie een zeer belangrijke is. De ondersteuning van medewerkers in het dagelijks realiseren van de sociale functie is noodzakelijk. Aandacht voor diversiteit in het team van begeleiders blijkt één van de meest overtuigende krachten bij het omgaan met kansengroepen. De aanwezigheid van diverse talen, nationaliteiten en culturele achtergronden (ook binnen de Vlaamse populatie) straalt vertrouwen en respect uit.

- Zijn er opvanglocaties in de stad, gemeente of regio die **expliciet aandacht besteden aan diversiteit** in de werking? Zijn er opvanglocaties die expliciet een **diversiteitbeleid** (rond bv. kinderwerking, ouderwerking, samenwerking met andere organisaties, opnamebeleid, personeelsbeleid, infrastructuur...) uittekenden binnen de werking met de ouders?
- Zijn er opvanglocaties die ervoor zorgen dat in de **infrastructuur** (de gebouwen, de inrichting en aankleding van de ruimten) hun **diversiteitsdenken** zichtbaar wordt voor ouders en kinderen. Hoe doen zij dat?
- **Hoe betrekken opvanglocaties ouders bij hun werking?** Zijn er opvanglocaties die tijdens het **intakegesprek** en de **wenperiode** extra aandacht besteden aan de specifieke achtergrond van de ouder en het kind, om hier optimaal op in te spelen?
- Hoe zorgen de opvanglocaties ervoor dat er sociale netwerken ontstaan met de ouders in de buurt?
- Zijn er opvanglocaties die **expliciet streven naar een sociale mix** bij de kinderen? Hoe doen zij dat?

- Zijn er opvanglocaties die de medewerkers specifiek ondersteunen bij het werken met diversiteit tussen kinderen en tussen ouders, zoals bijscholingen, ondersteuning in het inschatten van de leefsituatie en de leefpatronen van kansengroepen en het vergroten van hun empathisch vermogen?
- Zijn er opvanglocaties die expliciet aandacht besteden aan diversiteit binnen hun personeelsbeleid?
- Zijn de leidinggevenden en verantwoordelijken opgeleid om vorm te geven aan een sociaal-pedagogisch beleid, zowel intern (medewerkers, ouders) als extern (netwerking, samenwerkingsverbanden)? Hoe doen zij dat?
- Hoe kan je er op lokaal niveau voor zorgen dat de stem van bepaalde doelgroepen gehoord wordt? Hoe kan je deze groepen betrekken?

Bijlage 2

Fase 4 - collectieve actiefiche

Thema	Concrete acties	Planning	Wie volgt dit op?